

Inge Eidsvåg
Nansenskolen

Musikk på blå resept

Under et sykeleie for en tid tilbake lå jeg en dag og lyttet til programmet «Ring inn musikken» på P2, lytternes egen klassiske ønskekonsert. En pensjonist fra Vestlandet ville gjerne høre 2. sats fra Schuberts strykekvintett i C-dur – «med den legendariske spanske cellisten og dirigenten Pablo Casals (1876–1973)». Jeg kunne ikke huske å ha hørt den innspillingen før.

Allerede de første tonene grep meg – enkle, dvelende, inderlige. Det er som å bli tatt med inn i et meditativt landskap, der tone-rekkene er trær langs veien, hvilende i seg selv. Temaet blir gjentatt, men gjentakelsen er hver gang ny.

Alt virker så enkelt. Og så vakkert! Hver tone faller der den skal, ingenting kunne vært annerledes. Men hva har foregått i Schuberts sinn før forenklingen? I et mylder av toner og tonekombinasjoner valgte han disse. Alle de andre skrapte han vekk, som en skulptør som hugger vekk granitten før formen settes fri. Det overflødig ligger på bakken. Hvor er Schuberts overflødig toner? Kanskje var valgene ikke så vanskelige? Inne i seg må han ha hørt den musikken han skrev ned på notearket.

Samtidig som alt er åpent og gjennomskinnelig, fornemmer jeg at noe er holdt tilbake. En fortvilelse, en lengsel, noe uforløst bak tonene? Jeg lytter, sanser, aner. Det er som om musikken finner veien til rom inne i meg, der ord ikke har noen mening. Det jeg opplever lar seg ikke beskrive annet enn ved å si neti, neti – ikke det, ikke det. Notetegnene forteller noe, men de er ikke

musikken. De er anvisningen, forelegget, kartet. På veien fra notearket til meg skjer et mysterium. Det kan ikke sies, men må erfares.

Pablo Casals og Paul Tortelier spiller på sine celloer – og det spiller i meg. Musikken fullendes inne i meg, en strøm, en flod som renner gjennom meg og skyller vekk smertene. Dette er ikke bare biokjemiske reaksjoner, der bølger fra det indre øret føres videre til de deler av hjernen som tolker lyd. Jeg gripes av noe jeg ikke kan begripe. Og det eneste som kreves, er at jeg lytter og hengir meg. Hva er det i meg som gjenkjenner disse tonene? Hvor begynner det ene, og hvor slutter det andre? En gang klang disse tonene i Schubert, nå klinger de i meg. Musikken gjør da og nå samtidig.

Plutselig bøyer veien av, rytmen forandres, tonene blir kortpustet og hissige. Det er som om Schubert vil ta meg til side og vise meg en annen verden, mer hektisk. Er den stille vandringen slutt? Skal jeg være i denne heftige pulsen resten av reisen? Nei, nå roes alt ned igjen. Jeg kjenner igjen det innledende temaet, tonene forenkles, inderligheten vender tilbake. Så toner det hele ut i en himmelsk ro, vidunderlig vakkert og vemodig.

Et ufattelig under! Ikke rart at kong Saul, da han fikk sine anfall av fortvilelse og vanvidd – ikke tilkalte en lege, men den unge David som spilte på harpe for ham. «Da letnet det for Saul; han kjente seg bedre, og den onde ånden forlot ham.» (1. Sam., 16, 23.) Ja, slik er det!

Det må ha vært en verden før denne musikken – før Bach, Mozart, Beethoven, Schubert. Hvordan var den verden? «Et Europa av store tomme rom uten gjenklang, uvitende instrumenter over alt,» skriver

Lars Gustavfsson i diktet «Verdens stillhet før Bach». Hvordan overlevde menneskene da, hva lyttet de til og hva formet da det lyttende øret? For musikk er alltid en del av en tradisjon, en kultur, av noe som ikke er musikk.

Hvor kommer musikken fra? Fra kilder i folkemusikkens anonyme skog, fra geniets sinn – eller speiler musikken en åndelig virkelighet? Bach undertegnet de fleste av sine manuskripter med bokstavene SDG, Soli Deo Gloria – æren er Guds alene. Han pekte bort fra seg selv, mot En Annen. (Hvem peker vel i dag bort fra seg selv?) Den åndelige verden var den gang virkelig for menneskene på en måte vi i dag ikke kan forestille oss. Det er i det perspektiv at Bach er blitt kalt den femte evangelist, forvalteren av et klingende sakrament.

Schuberts siste ønske var å få høre Beethovens ciss-mollkvartett. Det gikk i oppfyllelse fem dager før han døde. Beethoven var da døv og kunne selv ikke lytte til det som Schubert nå fikk oppleve for første og siste gang. Schubert tok med seg tonene inn i det landskapet der døvheden er total. Eller – der alt lyder annerledes?

Musikk bør skrives ut på blå resept. En kunne lyde slik: «Schuberts kvintett i C-dur, innspilt i 1952 med Pablo Casals og Paul Tortelier på cello, Isaac Stern og Alexander Schneider på fiolin og Milton Katims på bratsj. Inntas flere ganger daglig inntil smertene opphører. Er sterkt vanedannende og har vidunderlige bivirkninger.»

I neste nummer:

- Den gode epikrise
- Dosering av digitalis
- Medisinering ved psykisk utviklingshemning
- Cerebral venetrombose
- Vesikourethral refluks hos barn
- Genombasert cytostatikadosering